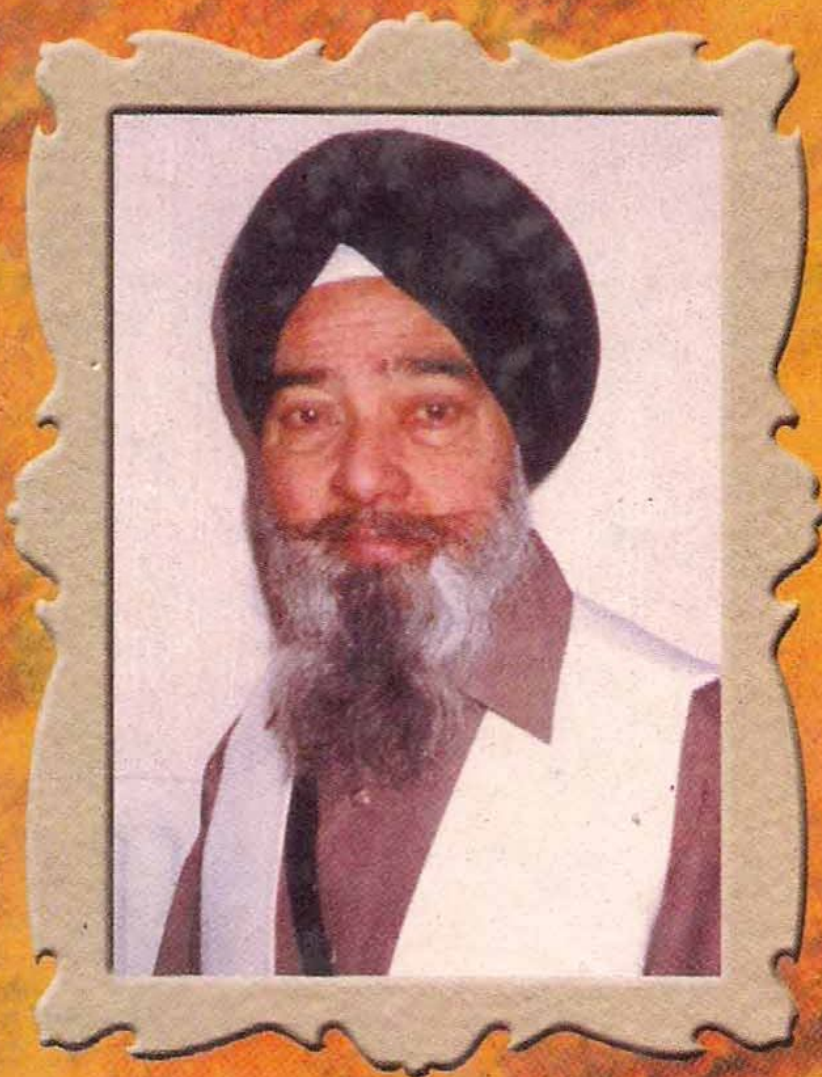

ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ

ਦੂਜਾ ਭਾਗ

ਪ੍ਰੋ: ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ 'ਰਤਨ ਜੋਤ'

ਕੀਰਤਨ
ਦੀ
ਦਾਤ

ਪ੍ਰੋ. ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ 'ਰਤਨ-ਜੋਤ'

ਐੱਮ. ਏ. ਮਿਊਜ਼ਿਕ

17, ਟੱਚ ਬਰੁੱਕ ਕੋਰਟ, ਟੱਚ ਬਰੁੱਕ ਰੋਡ
ਲਮਿੰਗਟਨ ਸਪਾ, ਯੂ. ਕੇ.

ਫੋਨ ਨੰ: 07786346104

ਏਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ :

✧ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ (ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ)

ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ

(ਭਾਗ ਦੂਜਾ)

ਪ੍ਰੋ. ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ 'ਰਤਨ-ਜੋਤ'

ਐਮ. ਏ. ਮਿਊਜ਼ਿਕ

ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ

ਪਲੇਈਅਰ ਗਾਰਡਨ ਮਾਰਕੀਟ,
ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ, ਦਿੱਲੀ-110006

KIRTAN DE DAAT

(Vol. 2)

by : Prof. Manohar Singh 'Ratan-Jot'

17, Tach Brook Court, Tach Brook Road,
Lamington Spa, CV 31 3DY (U.K.)
Phone : 07786346104

Typeset & Produced by :
NATIONAL BOOK SHOP
Pleasure Garden Market,
Chandni Chowk, Delhi-110006
Ph. : 011-23278392
e-mail : nbs_books@sify.com

This Book is Printed on Recycled Paper

ਸਭ ਹੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ

© ਲੇਖਕ

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 2006

PRICE : Rs. 225.00

ਪ੍ਰਿੰਟਰ
ਬੀ. ਕੇ. ਆਫਸੈੱਟ ਦਿੱਲੀ-110032

ਚਿਤਾਵਨੀ

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਲੇਖਕ ਪ੍ਰੋ. ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ 'ਰਤਨ-ਜੋਤ' ਵਲੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਾਪੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੇ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

-ਪ੍ਰੋ. ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ 'ਰਤਨ-ਜੋਤ'

ਤਤਕਰਾ

ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ	13
ਮੁੱਖਬੰਧ—ਗਿਆਨੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ	15
ਬਿਉਰੀ	17-24
1. ਉੱਚ ਅਪਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ	26
2. ਰਾਖ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੈ ਸਾਥ	30
3. ਭੂਲੇ ਮਾਰਗ ਜਿਨਹਿ ਬਤਾਇਆ	34
4. ਪ੍ਰਭ ਕੀਜੈ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਾਨ	38
5. ਰਾਖਹੁ ਅਪਨੀ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭ	42
6. ਸੁਣਿ ਯਾਰ ਹਮਾਰੇ ਸਜਣ	48
7. ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਇਤ ਉਤ ਸਦਾ	52
8. ਤੀਨੇ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰਣ ਹਾਰਾ	58
9. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਉ	62
10. ਧਨੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਜਿਤੁ ਦਰਸਨ	68
11. ਇਹੁ ਤਨ ਮਾਇਆ ਪਾਹਿਆ	74
12. ਤੁਝ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ	80
13. ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ, ਹੇ ਗੋਪਾਲ	86
14. ਹਮਾਰੈ ਏਹ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ	92
15. ਬੀਤ ਜੈ ਹੈ ਬੀਤ ਜੈ ਹੈ	98
16. ਕਿਨ ਹੀ ਬਨਜਿਆ ਕਾਂਸੀ ਤਾਂਬਾ	104
17. ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ	110
18. ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰਿ ਤਉ ਹਮ	114
19. ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਮੇਰੀ ਰਾਖਿ ਲਈ	118
20. ਰੋਗ ਗਇਆ ਪ੍ਰਭ ਆਪਿ	122
21. ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ	126

22. ਲਖ ਖੁਸੀਆਂ ਪਾਤਸਾਹੀਆ	130
23. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ	134
24. ਦਿਲਹੁ ਮੁਹਬਤ ਜਿੰਨ ਸੇਈ	138
25. ਹਰਿ ਕੀ ਟਹਲ ਕਮਾਵਣੀ	142
26. ਮਾਟੀ ਕੋ ਪੁਤਰਾ ਕੈਸੇ ਨਚਤੁ ਹੈ	148
27. ਤਾਪ ਗਏ ਪਾਈ ਪ੍ਰਭ ਸਾਂਤਿ	152
28. ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ	156
29. ਲੋੜੀਂਦਤਾ ਸਾਜਨੁ ਮੇਰਾ	160
30. ਹਮਰਾ ਭਰਮੁ ਗਇਆ ਭਉ	164
31. ਬਿਰ ਘਰਿ ਬੈਸਹੁ ਹਰਿ ਜਨ	170
32. ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੇ	176
33. ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਰਖਵਾਲਾ ਹੋਆ	182
34. ਕਲਿ ਤਾਰਣਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਆਇਆ	188
35. ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗਿ	194
36. ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ	200
37. ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ	204
38. ਰਾਮ ਰੰਗੁ ਕਦੇ ਉਤਰਿ ਨ ਜਾਇ	210
39. ਹਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕੋਊ ਜਾਨੈ	214
40. ਵਡਭਾਗੀਂ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਗਾਈਐ	218

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਤਤਕਰਾ

ਲੜੀ ਨੰ.	ਸ਼ਬਦ	ਸਫ਼ਾ	ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੰਨਾ	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪੰਨਾ
1.	ਉਚ ਅਪਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ	26	802	131
2.	ਰਾਖ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੈ	30	828	77
3.	ਭੁਲੇ ਮਾਰਗ ਜਿਨਹਿ	34	803	907
4.	ਪ੍ਰਭ ਕੀਜੈ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਾਨ	38	1321	189
5.	ਰਾਖਹੁ ਅਪਨੀ ਸਰਣਿ	42	809	90
6.	ਸੁਣਿ ਯਾਰ ਹਮਾਰੇ ਸਜਣ	48	703	541
7.	ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਇਤ ਉਤ ਸਦਾ	52	1213	191
8.	ਤੀਨੇ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰਣਹਾਰਾ	58	714	444
9.	ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਉ	62	193	199
10.	ਧਨੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਜਿਤੁ	68	592	559
11.	ਇਹੁ ਤਨ ਮਾਇਆ ਪਾਹਿਆ	74	721	416
12.	ਤੁਝ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕਿਛੁ ਨ	80	1125	-
13.	ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ, ਹੇ ਗੋਪਾਲ	86	1273	82
14.	ਹਮਾਰੈ ਏਹ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ	92	1321	911
15.	ਬੀਤ ਜੈ ਹੈ ਬੀਤ ਜੈ ਹੈ	98	1352	757
16.	ਕਿਨ ਹੀ ਬਨਜਿਆ ਕਾਂਸੀ	104	1123	419
17.	ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਮਰਹਿ	110	14	872
18.	ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰਿ ਤਉ ਹਮ	114	658	528

19. ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਮੇਰੀ ਰਾਖਿ	118	823	199
20. ਰੋਗ ਗਇਆ ਪ੍ਰਭ ਆਪਿ	122	807	448
21. ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ	126	23	180
22. ਲਖ ਖੁਸੀਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ	130	44	373
23. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ	134	617	370
24. ਦਿਲਹੁ ਮੁਹਬਤ ਜਿੰਨ ਸੇਈ	138	488	460
25. ਹਰਿ ਕੀ ਟਹਲ ਕਮਾਵਨੀ	142	300	654
26. ਮਾਟੀ ਕੋ ਪੁਤਰਾ ਕੈਸੇ	148	487	-
27. ਤਾਪ ਗਏ ਪਾਈ ਪ੍ਰਭ ਸਾਂਤਿ	152	191	444
28. ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨੁ ਆਏ	156	764	235
29. ਲੋੜੀਂਦਤਾ ਸਾਜਨ ਮੇਰਾ	160	700	388
30. ਹਮਰਾ ਭਰਮੁ ਗਇਆ ਭਉ	164	655	558
31. ਥਿਰ ਘਰਿ ਬੈਸਹੁ ਹਰਿ ਜਨ	170	201	199
32. ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੇ	176	1138	112
33. ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਰਖਵਾਲਾ ਹੋਆ	182	620	449
34. ਕਲਿ ਤਾਰਣਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ	188	-	238
35. ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗਿ	194	487	325
36. ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ	200	682	178
37. ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ	204	-	294
38. ਰਾਮ ਰੰਗੁ ਕਦੇ ਉਤਰਿ ਨ	210	194	413
39. ਹਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕੋਊ	214	537	143
40. ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ	218	196	695

Shabadh's Tatkaraa

No.	Shabadh	Page Guru Granth Sahib		Armit Keertan	
		Page	Page	Page	Page
1.	Ooch apaar baeaanth	28	802		131
2.	Raakh Sudhaa prubh	32	828		77
3.	Bhoolae maarug jinehi	36	803		607
4.	Prubh Keejai Kirupaa	40	1321		189
5.	Raakhu apunee suran	44	809		90
6.	Sun yaar humaarae	50	703		541
7.	Prubh maero eith outh	54	1213		161
8.	Teenai Taap nivaarun	60	714		444
9.	Guru Jee Kae dhurusun	64	193		199
10.	Dhun su Vaelaa jith	70	562		559
11.	Eihu thun maaciaa	76	721		416
12.	Thuj thae bhaahur	82	1125		-
13.	Hae gobindh hae gopaal	88	1273		82
14.	Humaarae eih Kirupaa	94	1321		611
15.	Beeth jai hai Beeth jai hai	100	1352		757
16.	Kinhee bunajiaa Kaasee	106	1123		419
17.	Mothee th mundhur	112	14		472
18.	Jo thum girivur tho hum	116	658		528
19.	Gur poorai maeree	120	823		199
20.	Rog gaeiaa prubh	124	807		448
21.	Aapae rusecaa aap rus	128	23		180

22. Lukh khusheea	132	44	373
23. Abinaasee Jeean ko	136	617	370
24. Dhilo muhabuth jin	140	488	460
25. Har Kee tehul	144	300	654
26. Maattee Ko puthuraa	150	487	-
27. Taap geae paaee prubh	154	191	444
28. Hum ghar saajun aaeae	158	764	235
29. Lorreedhurraa saajun	162	700	388
30. Humuraa bhurum gaciaa	166	655	558
31. Thir ghar baisuhu	172	201	199
32. Pathith paavan prubh	178	1138	112
33. Maeraa Sathigur	184	620	449
34. Kal thaarun gur naanuk	190	-	238
35. Gobindh Gobindh			
Gobindh sun	196	487	325
36. Aoukhee ghuree n	202	682	178
37. Ein hee kee kripaa kae	206	-	294

ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਸ ਉਹਨਾਂ ਵੀਰਾਂ, ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਜਿਹੜੇ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਾਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ "ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ" ਤੋਂ ਭਰਪੂਰ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਕਨੇਡਾ, ਮਲੇਸ਼ੀਆ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਅਮਰੀਕਾ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਦਾਸ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਸ ਦੀ ਇਸ ਨਿਮਾਣੀ ਜਿਹੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਅਤਿ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੈ। ਦਾਸ ਦਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹੈ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਦਾਸ ਨੇ "ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ" (ਭਾਗ ਦੂਜਾ) ਲਿਖਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਹਰ ਇਕ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖਣ ਜਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ, ਭਾਵੇਂ ਦਾਸ ਦੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮਨ ਦੀ ਇਹੋ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਸ ਦਾ ਇਹ ਜੀਵਨ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਜਾਵੇ।

ਦਾਸ ਨੇ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਦੋ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਸਾਨ ਰੀਤਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਛਪਵਾਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਜਾਂ ਵੀਰਾਂ, ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਉਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨੋਟੇਸ਼ਨ ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਖ ਸਕਣ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ (Notation) ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਨੋਟੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਨੋਟੇਸ਼ਨ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਜੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਕ ਬੀਬੀ ਜੀ ਲੇਡੀ ਡਾਕਟਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੱਚਾ (ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦਾ) ਦਾਸ ਪਾਸੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੋਂ ਪਰਿੰਟ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ—ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਣ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ

ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਸਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਲੋੜ ਨੂੰ, ਇਸ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਦਾਸ ਨੇ “ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ” ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਭਾਗ ਦੂਜਾ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਸਾਨ ਤੇ ਸਰਲ ਰੀਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸਿਖਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਲਦੀ ਸ਼ਬਦ ਵਜਾ ਅਤੇ ਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਸਦਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਬੁੱਧੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਇਸ ਨਿਮਾਣੇ ਜਿਹੇ ਸੇਵਕ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦਾਸ ਸ੍ਰ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਰਚਾਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਰਮੀ ਪਤਨੀ ਸਰਵਗਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਰਾਤ-ਦਿਨ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਦਕਾ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੱਜ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈ ਰਹੇ ਹੋ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਾਸ ਸ੍ਰ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ, ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਫੂਡ ਐਂਡ ਸਪਲਾਈ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਪੰਜਾਬ (ਇੰਡੀਆ), ਸ੍ਰ. ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿੱਲ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਸ੍ਰ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਈਸ਼ਰ’ ਜੋ 1964 ਤੋਂ 1990 ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਖੇ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪਵਾਉਣ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪ ਸਾਰੇ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਵੀ ਹਨ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਛਪਵਾਉਣ ਸਮੇਂ ਕਈ ਤਰੁਟੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਆਪ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ—ਦਾਸ ਦੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋਗੇ। ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਦਾਸ
 ਪ੍ਰੋ. ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ‘ਰਤਨ-ਜੋਤ’
 ਯੂ. ਕੇ.
 ਫੋਨ ਨੰ: 07786346104

ਮੁੱਖਬੰਧ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ 'ਰਤਨ-ਜੋਤ' ਜੀ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਮੋਲਕ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਮੁੱਖਬੰਧ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇਕ ਅਲੌਕਿਕ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਉਹ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਚੌਢੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚੌਢੀ ਸਫਿਆਂ ਤੇ ਛਪਵਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਮੁਫਤ ਵੰਡੀਆਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਸੀ.ਡੀਆਂ ਰੀਕਾਰਡ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚਾਈਆਂ। ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਚੂੜਾਮਣੀ ਕਵੀ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ 'ਰਤਨ-ਜੋਤ' ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲੀ। ਉਸ ਕਾਵਿ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਦਾ ਸਦਕਾ ਗਿਆਨੀ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ "ਸਿਰਲੱਥ ਸੂਰੇ" ਛਪਵਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਵਿਖੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਹਾਂਗਕਾਂਗ, ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਅਤੇ ਬਾਈਲੈਂਡ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਅਤੇ ਖੂਬ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿਹਤ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਮੁਫਤ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸਿਖਾਉਣਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਆਨੀ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰਤਨ-ਜੋਤ' ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣ ਪੁਸਤਕ "ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ" (ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ) ਲਿਖ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ 'ਤੇ

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਖ਼ੂਬ ਵਾਹ-ਵਾਹੀ ਖੱਟੀ ਹੈ। “ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ” (ਭਾਗ ਦੂਜਾ) ਇਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਰਤਨ-ਜੋਤ’ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ‘ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ 10 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ, ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿੱਪੀ-ਬੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਸ ਰਾਗ ਹਨ—1. ਬਿਲਾਵਲ, 2. ਸਾਰੰਗ, 3. ਟੋਡੀ, 4. ਵਡਹੰਸ, 5. ਤਿਲੰਗ, 6. ਭੈਰਉ, 7. ਮਲਾਰ, 8. ਕਲਿਆਣ, 9. ਜੈਜਾਵੰਤੀ, 10. ਕੇਦਾਰ। ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਰਤਨ-ਜੋਤ’ ਨੇ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਨੋਟੇਸ਼ਨ ਲਿਖ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਗ ਹਨ—1. ਭੈਰਵੀ, 2. ਆਸਾਵਰੀ, 3. ਮਾਲਕੌਸ, 4. ਮਾਰਵਾ, 5. ਖਮਾਜ, 6. ਕਾਫ਼ੀ, 7. ਪੀਲੂ, 8. ਭੀਮ ਪਲਾਸੀ, 9. ਭੂਪਾਲੀ, 10. ਬਾਗੋਸ਼ਵਰੀ, 11. ਬਿਹਾਗ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕੁਲ 40 ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਨੋਟੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਖ਼ਾਸ ਮਹਾਨਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਉਤਨੀ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਸਫੇ ‘ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਨੋਟੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਸਫੇ ‘ਤੇ ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਵੀਂ ਪਨੀਰੀ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਹੋਰ ਵੀ ਉਪਯੋਗੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ‘ਰਤਨ-ਜੋਤ’ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪੰਥਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਗੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ
ਗਿਆਨੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ
ਕੋਵੈਂਟਰੀ
ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਿੱਖ ਟਰਸਟ
(ਯੂ. ਕੇ.)

ਸਮਰਪਣ

ਅਪਣੇ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪਿਤਾ ਚੂੜਾ ਮਣੀ ਕਵੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਰਤਨ ਜੋਤ
ਮਾਤਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਕੌਰ ਵਡੇ ਭਰਾਤਾ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਤਨ ਜਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ

ਬਿਉਰੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸੰਗੀਤ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸੰਗੀਤ ਬਾਰੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :- ਗਾਇਨ, ਵਾਦਨ ਅਤੇ ਨਰਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਲਾਵਾਂ ਦੀ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਲਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਗਾਇਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਾਦਨ ਅਤੇ ਵਾਦਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਰਿਤ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਲਾਵਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਸੰਗੀਤ ਇਕ ਐਸੀ ਕਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਨਾਗ ਵੀ ਇਸ ਕਲਾ ਦੇ ਜਾਦੂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵਾਰਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਝੁਮਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ : ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਲਿਪੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਦੋ ਪੱਧਤੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਵਰ ਅਤੇ ਤਾਲ ਲਿੱਪੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਪੱਧਤੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ :

1. ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਿਗੰਬਰ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ,
2. ਭਾਤ ਖੰਡੇ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ

ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਭਾਤ ਖੰਡੇ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਮੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣੀ ਹਰ ਇਕ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਵਰਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ ਜੋ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਪੱਧਤੀ ਜਾਂ ਲਿੱਪੀ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।

ਭਾਤ ਖੰਡੇ ਸਵਰ ਲਿੱਪੀ :

1. ਸੁਧ ਸੁਰ—ਇਹਨਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਜਾਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਵੇਂ :- ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਧ ਆਦਿ।

2. ਕੋਮਲ ਸੁਰ—ਇਹਨਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਔਕੜ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :-
ਰੇ, ਗੁ, ਧ, ਨੀ ਆਦਿ।
3. ਤੀਵਰ ਸੁਰ—ਸੁਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਖੜੀ ਲਕੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :- ਮ
4. ਮੰਦਰ ਸਪਤਕ ਦੇ ਸੁਰ—ਸੁਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਿੰਦੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :-
.ਨੀ, .ਧ, .ਪ ਆਦਿ।
5. ਤਾਰ ਸਪਤਕ ਦੇ ਸੁਰ—ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਬਿੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :-ਸਾਂ, ਰੇਂ ਗਾਂ ਆਦਿ।
6. ਇਕ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ—ਸੁਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਵੇਂ :- ਗ, ਮ, ਰੇ, ਸ।
7. ਅੱਧੀ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ—ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਅੱਧੇ ਚੰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ :-
ਸੁਰੇ ਗੁਰੇ ਮਗੁ ਰੇਸੁ ਆਦਿ।
8. ਚੌਥਾਈ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ—ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਅੱਧੀ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅੱਧੇ ਚੰਨ ਵਿਚ ਦੋ, ਦੋ ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਧੇ ਚੰਨ ਵਿਚ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :- ਸਰੇਗਮ ਰੇਗਮਪ ਗਮਪਧ ਆਦਿ। ਇਸ ਨੂੰ ਚੌਥਾਈ ਮਾਤਰਾ ਜਾਂ ਚੌਗੁਣ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।
9. ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ—ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਡੈਸ਼ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ (-) ਲੱਗਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ :- ਰੇ - - -, ਗ - - - ਭਾਵ ਰੇ, ਰੇ, ਰੇ, ਰੇ, ਗ ਗ ਗ ਰੇ - - -, ਗ - - -
10. ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ—ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੱਗੇ (s) ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ :- ਰਾਸਮ = ਰਾਮ, ਸ਼ਾਸਮ = ਸ਼ਾਮ ਮੋਸ਼ਨ = ਮੋਹਨ ਆਦਿ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸਵਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਧੁਨ ਜਾਂ ਨਾਦ, ਜਿਹੜਾ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਸੁਣਾਈ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 22 ਸਰੁਤੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ 22 ਸਰੁਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 7 ਸਰੁਤੀਆਂ ਚੁਣ ਕੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਮਧੁਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਫ਼ਾਸਲੇ ਤੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਵਰ (ਸੁਰ) ਰਖ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :-

1. ਸਤਜ = ਸ
2. ਰਿਸ਼ਭ = ਰੇ
3. ਗੰਧਾਰ = ਗ
4. ਮਧਿਅਮ = ਮ
5. ਪੰਚਮ = ਪ

6. ਪੈਵਤ = ਧ

7. ਨਿਸ਼ਾਦ = ਨੀ

ਜਾਂ ਇਉਂ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸੱਤਾਂ ਸੁਰਾਂ ਸ, ਰੇ, ਗ, ਮ, ਪ, ਧ, ਨੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਹੀ ਸਪਤਕ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸਪਤਕ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸੱਤਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸਪਤਕ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ

ਸ, ਰੇ, ਗ, ਮ, ਪ, ਧ, ਨੀ

ਇਹਨਾਂ ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ ਅਤੇ ਪ ਸਵਰ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੇ। ਸ ਅਤੇ ਪ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਵਰਾਂ ਨੂੰ ਅਚਲ ਸਵਰ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਸਪਤਕ ਦੇ ਬਾਕੀ 5 ਸੁਰ ਰੇ, ਗ, ਮ, ਧ, ਨੀ ਸੁਰ ਸੁੱਧ ਰੂਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਉੱਚੇ ਜਾਂ ਨੀਵੇਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ :-

1. ਸੁੱਧ ਰੂਪ (ਸੁਧ ਸਵਰ)—ਰ, ਗ, ਮ, ਧ, ਨੀ

2. ਕੋਮਲ ਸਵਰ—ਰੇ, ਗੁ, ਧੁ, ਨੀ

ਅਤੇ ਮ ਤੀਵਰ ਸੁਰ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕ ਸਪਤਕ ਵਿਚ = 7 ਸੁਰ ਸੁੱਧ

ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਵਿਕਰਤ = 5 ਸੁਰ

ਕੁਲ = 12 ਸੁਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸਪਤਕ ਕਿੰਨੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ : ਸਪਤਕ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :-

1. ਮੰਦਰ ਸਪਤਕ— ਨੀ, ਧ, ਪ, ਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਿੰਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ ਗੀ, ਉਹ 'ਮੰਦਰ ਸਪਤਕ' ਦੇ ਸੁਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

2. ਮਧ ਸਪਤਕ— ਸ, ਰੇ, ਗ, ਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਜਾਂ ਹੇਠਾਂ ਬਿੰਦੀ ਨਾ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ 'ਮਧ ਸਪਤਕ' ਦੇ ਸੁਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

3. ਤਾਰ ਸਪਤਕ— ਸ, ਰੇ, ਗ, ਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਬਿੰਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ 'ਤਾਰ ਸਪਤਕ' ਦੇ ਸੁਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਥਾਟ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤੀ ਪੱਧਤੀ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਥਾਟ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ : ਸਪਤਕ ਦੇ 7 ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਸਮੂਹ ਨੂੰ 'ਥਾਟ' ਜਾਂ 'ਮੇਲ' ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਵਰ ਸਮੂਹ ਜੋ ਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਥਾਟ ਜਾਂ ਮੇਲ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 10 ਥਾਟ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :-

1. ਬਿਲਾਵਲ—ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ
2. ਯਮਨ (ਕਲਿਆਣ)—ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ
3. ਖਮਾਜ—ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ
4. ਮਾਰਵਾ—ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ
5. ਕਾਫੀ—ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ
6. ਭੈਰਵ—ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ
7. ਪੂਰਵੀ—ਸ ਰੇ ਗ ਮੇ ਪ ਧ ਨੀ
8. ਆਸਾਵਰੀ—ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ
9. ਤੋਤੀ—ਸ ਰੇ ਗ ਮੇ ਪ ਧ ਨੀ
10. ਭੈਰਵੀ—ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਜਾਤੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਰਾਗ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੰਜ ਸੁਰ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੱਤ ਸਵਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਿਹੜੇ ਸਵਰ ਰਾਗ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਦੀ 'ਜਾਤੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :-

1. ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ— ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ 7 ਸਵਰ ਲਗਣ ਉਸ ਨੂੰ 'ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ' ਦਾ ਰਾਗ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :- ਭੈਰਵੀ, ਭੈਰਵ, ਬਿਲਾਵਲ।
2. ਸ਼ਾੜਵ ਜਾਤੀ— ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 6 ਸਵਰ ਲਗਣ ਉਸ ਨੂੰ 'ਸ਼ਾੜਵ ਜਾਤੀ' ਦਾ ਰਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :- ਰਾਗ ਮਾਰਵਾ।
3. ਔੜਵ ਜਾਤੀ— ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 5 ਸਵਰ ਲਗਣ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਔੜਵ ਜਾਤੀ' ਦਾ ਰਾਗ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :- ਰਾਗ ਭੂਪਾਲੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਰਾਗ ਦੀ ਦੱਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਿੰਨ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਉਪ-ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :-

1. ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ— ਆਰੋਹੀ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿਚ 7-7 ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ।
2. ਸੰਪੂਰਨ-ਸ਼ਾੜਵ— ਆਰੋਹੀ ਵਿਚ 7 ਸਵਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿਚ 6 ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ।
3. ਸੰਪੂਰਨ-ਔੜਵ— ਆਰੋਹੀ ਵਿਚ 7 ਸਵਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿਚ 5 ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ।
1. ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ— ਆਰੋਹੀ ਵਿਚ 6 ਸਵਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿਚ 7 ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ।

2. ਸ਼ਾੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ— ਆਰੋਹੀ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿਚ 6-6 ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ।
3. ਸ਼ਾੜਵ-ਔੜਵ— ਆਰੋਹੀ ਵਿਚ 6 ਸਵਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿਚ 5 ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ।
1. ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ— ਆਰੋਹੀ ਵਿਚ 5 ਸਵਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿਚ 7 ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ।
2. ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ— ਆਰੋਹੀ ਵਿਚ 5 ਸਵਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿਚ 6 ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ।
3. ਔੜਵ-ਔੜਵ— ਆਰੋਹੀ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿਚ 5-5 ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੁਲ 9 ਉਪ-ਜਾਤੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਸਵਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਆਰੋਹੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ : ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਲ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਸੁਰ ਵਜਾਉਣ ਜਾਂ ਗਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ 'ਆਰੋਹੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :- ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।

ਅਵਰੋਹੀ—ਉਪਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਸੁਰ ਵਜਾਉਣ ਜਾਂ ਗਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ 'ਅਵਰੋਹੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :- ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰੇ ਸ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਵਾਦੀ ਸਵਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ : ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਗ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਡ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਗ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਸਵਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਅਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਸਵਰ ਨੂੰ 'ਵਾਦੀ' ਜਾਂ 'ਰਾਜਾ ਸਵਰ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਵਾਦੀ ਸਵਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਮਵਾਦੀ—ਸਵਰ ਰਾਗ ਵਿਚ ਵਾਦੀ ਸਵਰ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜਾ ਘੱਟ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਵਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ 'ਸਮਵਾਦੀ' ਜਾਂ 'ਵਜ਼ੀਰ ਸਵਰ' ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਾਦੀ ਸਵਰ ਤੋਂ ਚੌਥਾ ਜਾਂ ਪੰਜਵਾਂ ਸਵਰ ਸਮਵਾਦੀ ਸਵਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਪਕੜ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ : ਹਰ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਵਰ ਸਮੂਹ ਅਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਗਾਉਣ ਜਾਂ ਵਜਾਉਣ ਨਾਲ ਝੱਟ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਲਾਣਾ ਰਾਗ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :- ਨੀ ਰੇ ਗ, ਨੀ ਰੇ ਸ ਇਹ ਸਵਰ ਸਮੂਹ ਲਗਦੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਯਮਨ ਕਲਿਆਣ ਰਾਗ' ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ ਮ ਧ, ਧੁ - ਪ, ਗ ਮ ਗ ਰੇ, ਰੇ ਸ

ਇਹ ਸਵਰ ਸਮੂਹ ਲਗਦੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਭੈਰਵ ਰਾਗ' ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸਮਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਗਾਉਣ, ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :-ਯਮਨ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦੀ ਦੀਵੇ ਬੱਤੀਆਂ ਬਲਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।

ਰਾਗ ਮਲਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ : ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ।

ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ : ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।

ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਸਗਰਮਾਂ

1. ਆਰੋਹ

1 2 3 4 5 6 7 8

ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ ਸਂ

ਅਵਰੋਹ

8 7 6 5 4 3 2 1

ਸਂ ਨੀ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰੇ ਸ

2. ਆਰੋਹ

1 2 3 4 5 6 7 8

ਸ ਰੇ ਗ -, ਰੇ ਗ ਮ -

ਪ ਧ ਨੀ -, ਧ ਨੀ ਸਂ -

8 7 6 5 4 3 2 1

ਗ ਮ ਪ -, ਮ ਪ ਧ -

ਅਵਰੋਹ

ਸਂ ਨੀ ਧ - ਨੀ ਧ ਪ -

ਮ ਗ ਰੇ - ਗ ਰੇ ਸ -

ਧ ਪ ਮ - ਪ ਮ ਗ -

3. ਆਰੋਹ

ਸ ਰੇ ਗ ਮ, ਰੇ ਗ ਮ ਪ

ਪ ਧ ਨੀ ਸਂ

ਗ ਮ ਪ ਧ, ਮ ਪ ਧ ਨੀ

ਅਵਰੋਹ

ਸਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਨੀ ਧ ਪ ਮ

ਮ ਗ ਰੇ ਸ

ਧ ਪ ਮ ਗ, ਪ ਮ ਗ ਰੇ

4. ਆਰੋਹ

ਸ ਰੇ ਸ ਰੇ ਗ - - -

ਗ ਮ ਗ ਮ ਪ - - -

ਪ ਧ ਪ ਧ ਨੀ - - -

ਰੇ ਗ ਰੇ ਗ ਮ - - -

ਮ ਪ ਮ ਪ ਧ - - -

ਧ ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਂ - - -

ਅਵਰੋਹ

ਸਂ ਨੀ ਸਂ ਨੀ ਧ - - -

ਨੀ ਧ ਨੀ ਧ ਪ - - -

ਧ ਪ ਥ ਪ ਮ - - - | ਪ ਮ ਪ ਮ ਗ - - -
 ਮ ਗ ਮ ਗ ਰੇ - - - | ਗ ਰੇ ਗ ਰੇ ਸ - - -

ਤਾਲ ਲਿਪੀ :- ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਸਿਖਣ ਲਈ ਤਾਲ ਲਿਪੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਕੁਝ ਤਾਲੀਆਂ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਖ਼ਾਲੀ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤਾਲ ਦੇ ਗਿਆਨ ਲਈ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :-

ਸਮ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ :- x ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਗਾਇਨ, ਵਾਦਨ ਅਤੇ ਨਿਰਤ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਵਜਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਸਮ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ :- ਤਾਲ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਕੁਝ ਤਾਲੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਲ ਕਿਹੜੀ ਮਾਤਰਾ ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੋ ਤਾਲੀ ਵਾਸਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੀ 1, 2, 3, 4 ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਖ਼ਾਲੀ :- 0 ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾਲ ਆਦਿ ਮਾਤਰਾ ਦਾ 1, 2, 3 ਆਦਿ ਅੰਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਲ ਕਿਹੜੀ ਮਾਤਰਾ ਤੇ ਪੁੱਜਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 0 ਖ਼ਾਲੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੋਂ ਵੀ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਲ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਮਾਤਰਾ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਤ ਖੰਡੇ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤਾਲਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :-

1. ਤਾਲ ਕਹਿਰਵਾ—ਮਾਤਰਾ 8—ਵਿਭਾਗ 4

1	2	3	4	5	6	7	8
ਧਾ	ਗੇ	ਨਾ	ਤੀ	ਨਾ	ਕੇ	ਧਿੰ	ਨ
X			2		0	3	

2. ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ—ਮਾਤਰਾ 6—ਵਿਭਾਗ 2

1	2	3	4	5	6
ਧਾ	ਧਿੰ	ਨਾ	ਧਾ	ਤਿ	ਨਾ
X			X		

3. ਤਾਲ ਰੂਪਕ—ਮਾਤਰਾ 7—ਵਿਭਾਗ 3

1	2	3	4	5	6	7
ਤੀ	ਤੀ	ਨਾ	ਧਿੰ	ਨਾ	ਧਿੰ	ਨਾ
X			2		3	

4. ਝੱਪ ਤਾਲ—ਮਾਤਰਾ 10—ਵਿਭਾਗ 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਪਿੰ	ਨਾ	ਧੀ	ਧੀ	ਨਾ	ਤੀ	ਨਾ	ਧੀ	ਧੀ	ਨਾ
X		2			0		3		

5. ਇਕ ਤਾਲ—ਮਾਤਰਾ 12—ਵਿਭਾਗ 6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਪਿੰ	ਪਿੰ	ਧਾਗੇ	ਤਿਰਕਿਟ	ਤੂ	ਨਾ	ਕ	ਤਾ	ਧਾਗੇ	ਤਿਰਕਿਟ	ਪਿੰ	ਨਾ
X		0		2		0		3		4	

6. ਦੀਪ ਚੰਦੀ ਤਾਲ—ਮਾਤਰਾ 14—ਵਿਭਾਗ 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਧਾ	ਗੇ	ਨ	ਧਾ	ਗੇ	ਪਿੰ	ਨ	ਤਾ	ਗੇ	ਨ	ਧਾ	ਗੇ	ਪਿੰ	ਨ
X			2				0			3			

7. ਤਿੰਨ ਤਾਲ—ਮਾਤਰਾ 16—ਵਿਭਾਗ 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ਧਾ	ਪਿੰ	ਪਿੰ	ਧਾ	ਧਾ	ਪਿੰ	ਪਿੰ	ਧਾ	ਧਾ	ਤਿੰ	ਤਿੰ	ਤਾ	ਧਾ	ਪਿੰ	ਪਿੰ	ਧਾ
X				2				0				3			

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਲੈਅ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਜਾਂ ਵਾਦਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਚਾਲ, ਜਾਂ ਸਮਾਨ ਗਤੀ, ਰਫਤਾਰ ਜਿਵੇਂ :- (ਘੜੀ ਦੀ ਟਿੱਕ-ਟਿੱਕ) ਨੂੰ ਲੈਅ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੈਅ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :-

1. ਬਿਲੰਬਿਤ ਲੈਅ—ਇਹ ਲੈਅ ਦੀ ਚਾਲ ਬਹੁਤ ਧੀਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ 'ਬਿਲੰਬਿਤ ਲੈਅ' ਜਾਂ 'ਠਾਹ ਲੈਅ' ਆਖਦੇ ਹਾਂ।

2. ਮੱਧ ਲੈਅ—ਉਹ ਸਾਧਾਰਨ ਲੈਅ, ਜੋ ਨਾ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਨਾ ਬਹੁਤ ਧੀਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਮੱਧ ਲੈਅ' ਆਖਦੇ ਹਾਂ।

3. ਦਰੁਤ ਲੈਅ—ਮੱਧ ਲੈਅ ਤੋਂ ਦੋ ਗੁਣਾ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਨੂੰ ਜਾਂ ਲੈਅ ਨੂੰ ਅਸੀਂ 'ਦਰੁਤ ਲੈਅ' ਆਖਦੇ ਹਾਂ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲ

ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸਭ ਸਵਰ ਸੁੱਧ ਲਗਦੇ ਹਨ।

- ਜਾਤੀ : ਸੰਪੂਰਨ
ਥਾਟ : ਬਿਲਾਵਲ
ਵਾਦੀ : ਧੈਵਤ (ਧ)
ਸਮਵਾਦੀ : ਗੰਧਾਰ (ਗ)
ਸਮਾਂ : ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ
ਆਹੋਰ : ਸ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ ਸੰ
ਅਵਰੋਹ : ਸੰ ਨੀ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰੇ ਸ
ਪਕੜ : ਗ, ਮ ਰੇ ਗ, ਪ ਧ, ਨੀ ਸੰ

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨
ਯਾਨੜੀਏ ਕੈ ਘਰਿ ਗਾਵਣਾ (੮੦੨)

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਉਚ ਅਪਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ।
ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਗੁਣ ਤੇਰੇ॥

ਗਾਵਤੇ ਉਧਰਹਿ ਸੁਣਤੇ ਉਧਰਹਿ।
ਬਿਨਸਹਿ ਪਾਪ ਘਨੇਰੇ॥

ਪਸੁ ਪਰੇਤ ਮੁਗਧ ਕਉ ਤਾਰੇ।
ਪਾਹਨ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੈ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ।
ਸਦਾ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰੈ॥੪॥੧॥੪॥

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ—ਤਿੰਨ ਤਾਲ (ਉਸੇ ਰਾਗੁ ਵਿਚ)

9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸ	-	ਗ	-	ਮ	-	ਧ	-	ਪ	-	-	-	-	-	-	-
ਉ	S	ਚ	ਅ	ਪਾ	S	ਰ	ਬੇ	ਅੰ	S	ਤ	ਸੁ	ਆ	S	ਮੀ	S
0				3				X				2			

ਪ	ਧ	ਸ	ਨੀ	ਧ	-	-	-	ਗ	-	ਮ	ਧ	ਪ	-	-	-
ਕ	ਉ	ਣ	ਜਾ	ਣੈ	S	ਗੁ	ਣ	ਤੇ	S	S	S	ਰੇ	S	S	S
0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

ਧ	-	-	-	-	-	-	-	-	ਨੀ	ਸੰ	ਨੀ	ਧ	-	ਪ	-
ਗਾ	S	ਵ	ਤੇ	ਉ	ਧ	ਰ	ਹਿ	ਸੁ	ਨ	ਤੇ	S	ਉ	ਧ	ਰ	ਹਿ
0				3				X				2			

ਸ	-	ਗ	-	ਮ	-	ਧ	-	ਪ	-	-	-	-	-	-	-
ਬਿਨ	S	ਸ	ਹਿ	ਪਾ	S	ਪ	ਘ	ਨੇ	S	S	S	ਰੇ	S	S	S
0				3				X				2			

**Raag Bilaavul Mehulaa 5 ghar 2
yaanurreeae kae ghar gaavunaa (802)**

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥
Ik ounkaar Sathigur Prusaadh

Ooch apaar beanth suaamee,
Kaun Jaanai gun thaerae.

Gaavuthae oudhurehi sunuthae oudhurehi,
Binusehi paap ghunaerae.

Pasoo puraeeath mugudh ko thaarae,
Paahun paar outhaarae.

Naanuk dhaas thaeree Surunaee,
Sudhaa Sudhaa balihaarae.

Raag Bilaavul—Teen Taal (same raag)

9 10 11 12 13 14 15 16 1 2 3 4 5 6 7 8

SA	-	GA -		MA	-	DHA -		PA	-	-	-		-	-	-	-	
o	o	ch a		Paa	s	r		bae	an	s	th	su		aa	s	mee	s
0				3				X						2			

PA	DHA	SA	NI		DHA	-	-	-		GA	-	M	DHA		PA	-	-	-
K	ou	n	Jaa		nai	s	gu	n		thae	s	s	s		rae	s	s	s
0					3					X					2			

Antra

DHA -	-	-	-		-	-	-	-		NI	SA	NI		DHA-	PA	-		
Gaa	s	vu	thae		ou	dhu	re	hi		su	nu	thae	s		ou	dhu	re	hi
0					3					X					2			

SA	-	GA -		MA	-	DHA -		PA	-	-	-		-	-	-	-	
Bi	nu	se	hi		Paa	s	p	ghu	nae	s	s	s		rae	s	s	s
0					3			X						2			

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ (੮੨੮)

ਰਾਖੁ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੈ ਸਾਥ॥
ਤੂ ਹਮਰੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨਮੋਹਨੁ।
ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਜੀਵਨੁ ਸਗਲ ਅਕਾਥ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਰੰਕ ਤੇ ਰਾਉ ਕਰਤ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ।
ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੋ ਅਨਾਥ ਕੋ ਨਾਥ॥
ਜਲਤ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਨ ਆਪਿ ਉਧਾਰੇ।
ਕਰਿ ਅਪੁਨ ਦੇ ਰਾਖੇ ਹਾਥ॥੧॥

ਸੀਤਲ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ਮਨ ਤ੍ਰਿਪਤੇ।
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਸੁਮ ਸਗਲੇ ਲਾਥ॥
ਨਿਧਿ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸੇਵਾ।
ਅਵਰ ਸਿਆਨਪ ਸਗਲ ਅਕਾਥ॥੨॥੬॥੧੨੨॥

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ—ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ

1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਗ	ਪ	ਸੰਨੀ	ਧ	-	-	ਗ	ਮ	ਧ	ਪ	-	-
ਰਾ	ਖੁ	ੜ ਸ	ਦਾ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਅਪੁ	ਨੈ	ੜ	ਸਾ	ੜ	ਥ
X			0			X			0		

ਗ	ਪ	ਸੰਨੀ	ਧ	-	-	ਗ	ਮ	ਧ	ਪ	-	-
ਤੁ	ੜ	ੜ ਸ	ਹਮ	ਰੋ	ਪ੍ਰੀ	ਤਮ	ਮ	ਨ	ਮੋ	ਹ	ਨ
X			0			X			0		

ਗ	ਮ	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਸ	ਰੇ	ਗ	ਨੀ	ਰੇ	ਸ
ਤੁੜ	ਬਿ	ਨ	ਜੀ	ਵ	ਨੁ	ਸਗ	ਲ	ਅ	ਕਾ	ੜ	ਥ
X			0			X			0		

ਅੰਤਰਾ

ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸੰਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਪ
ਰੰ	ਕ	ੜੇ	ਰਾ	ਉ	ਕ	ਰੁਤ	ਖਿੜ	ੜ	ਭੀ	ਤ	ਰ
X			0			X			0		

ਨੀ	ਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਗ	ਮ	ਧ	ਪ	-	-
ਪ੍ਰ	ਭ	ੜ ਸ	ਮੇ	ਰੋ	ੜ	ਅਨਾ	ਥ	ਕੋ	ਨਾ	ੜ	ਥ
X			੦			ਧ			੦		

Bilaavul Mehulla 5 (828)

Raakh Sudhaa prubh apunai Saath.
Thoo humuro preethum munumohun,
Thujh bin jeevun sugul akaath.

Runk thae raao Kuruth Khin bheethar,
prubh maero anaath ko naath.
Juluth agan mehi jun aap oudhaarae,
Kar apunae dhae raakhae haath.

Seethul Sukh paaeiou mun thriputhae,
Har Simuruth srum Sugulae laath
Nidh nidhaan naanuk har Saevaa,
Avur Siaanup Sugul akaath.

Raag Bilaavul—Dadraa Taal

1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
GA	PA	SA, NI	DHA	-	-	GA	MA	DHA	PA	-	-
Raa	kh	su	dhaa	pru	bh	apu	nai	s	saa	s	th
X			0			X			0		
GA	PA	SA, NI	DHA	-	-	GA	MA	DHA	PA	-	-
thoo	s	ss	humu	ro	pree	thum	mu	nu	mo	hu	n
X			0			X			0		
GA	MA	PA	RE	GA	MA	SA	RE	GA	NI	RE	SA
thujh	bi	n	Jee	vu	n	sugu	l	a	kaa	s	th
X			0			X			0		

Antra

SA	-	SA, NI	RE	SA	-	NI, SA	RE, SA	RE, SA	NI	DHA	PA
Run	k	thae	Raa	o	ku	ruth	khi	n	bhee	tha	r
X			0			X			0		
NI	-	NI, SA	NI	DHA	PA	GA	MA	DHA	PA	-	-
Pru	bh	ss	mae	ro	s	anaa	th	ko	naa	s	th
X			0			X			0		

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ (੮੦੩)

ਭੁਲੇ ਮਾਰਗੁ ਜਿਨਹਿ ਬਤਾਇਆ॥
ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਵਡਭਾਗੀਂ ਪਾਇਆ॥੧॥

ਸਿਮਰਿ ਮਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੇ॥
ਬਸਿ ਰਹੇ ਹਿਰਦੈ ਗੁਰ ਚਰਨ ਪਿਆਰੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਲੋਭਿ ਮੋਹਿ ਮਨੁ ਲੀਨਾ॥
ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰਿ ਕੀਨਾ॥੨॥

ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਤ ਜਨਮਿ ਫੁਨਿ ਮੂਆ॥
ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰਿ ਆਸ੍ਰਮੁ ਦੀਆ॥੩॥

ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ ਬੁਡਤ ਸੰਸਾਰਾ॥
ਨਾਨਕ ਬਾਂਹ ਪਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਿਸਤਾਰਾ॥੪॥੩॥੮॥

ਰਾਗ ਅਲਈਆ ਬਿਲਾਵਲੁ—ਰੂਪਕ ਤਾਲ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਗਮ	ਧਪ	ਮਮ	ਰੇ	-	ਸ	ਨੀ	ਪ	ਨੀ	ਸ	ਗ	ਰੇ	ਸ	-
ਭੁੜ	ਝ	ਲੋੜ	ਮਾ	ੜ	ਰ	ਗੁ	ਜਿਨ	ਹਿ	ਬ	ਤਾ	ਇ	ਆ	ੜ
X			2		3		X			2		3	

ਗਮ	ਧਪ	ਮਮ	ਰੇ	-	ਸ	ਨੀ	ਪ	ਨੀ	ਸ	ਗ	ਰੇ	ਸ	-
ਐੜ	ਝ	ਸਾੜ	ਗੁ	ਰੁ	ਵ	ਡ	ਭਾ	ੜ	ਗੀ	ਪਾ	ੜ	ਇ	ਆ
X			2		3		X			2		3	

ਅੰਤਰਾ

ਪ	-	-	ਸੰ	-	ਨੀ	ਪ	ਧ	-	ਨੀ	ਧ	-	ਪ	ਮ
ਸਿਮ	ਰ	ਮ	ਨਾ	ੜ	ਗ	ਮ	ਨਾ	ਮ	ਚਿ	ਤਾ	ੜ	ਰੇ	ੜ
X			2		3		X			2		3	

ਗ	-	-	ਗਮ	ਧ	ਪ	-	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਨੀ	ਰੇ	ਸ	-
ਬ	ਸਿ	ਰਹੇ	ਹਿਰ	ੜ	ਦੈ	ਗੁਰ	ਚ	ਰ	ਨ	ਪਿ	ਆ	ੜ	ਰੇ
X			2		3		X			2		3	

ਨੋਟ : ਦੋਵੇਂ ਨੀ ਲਗਦੇ ਹਨ।

Bilaavul Mehulaa 5 (803)

Bhoolae Maarug Jinehi buthaaeiaa.
Aisaa gur vuddu bhaagee paaciaa.

Simar munaa raam naam chitharaae.
Bus rehae hirudhai gur churun piaarae.

Kaam Krodh lobh mohi mun leenaa.
Bundhun Kaat mukath gur Keenaa.

Dhukh Sukh Kuruth jumam fun mooaa.
Churun Kumul gur aasrum dheaaa.

Agan Saagur boodduth sunsaaraa.
Naanuk baah pukar sathigur nisuthaaraa.

Raag Bilaavul—Roopak Taal

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
GAMA Bhoo X	DHAPA s	MA- Lae	RE Maa 2	-	SA Ru 3	NI g	PA Jine X	NI hi	SA bu	GA thaa 2	RE ie	SA aa 3	-

GAMA Ai X	DHAPA s	MA- saa	RE gu 2	-	SA yu 3	NI ddu	PA Bhaa X	NI s	SA gee	GA Paa 2	RE s	SA ei 3	-
-----------------	------------	------------	---------------	---	---------------	-----------	-----------------	---------	-----------	----------------	---------	---------------	---

Antra

PA sima X	-	-	SA naa 2	-	SA Raa 3	PA m	DHA- naa X	NI m	DHA- chi 2	DHA- thaa 2	PA rae 3	MA s
-----------------	---	---	----------------	---	----------------	---------	------------------	---------	------------------	-------------------	----------------	---------

GA Bu X	-	-	GAMA rehae 2	DHA s	PA dahi 3	-	GA gur X	MA ru	RE n	NI pi 2	RE aa	SA rae 3	-
---------------	---	---	--------------------	----------	-----------------	---	----------------	----------	---------	---------------	----------	----------------	---

ਬਿਲਾਵਲੁ ਰਾਗੁ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰੀਤ ਬਣਾਈ ਹੈ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ (੧੩੨੧)

ਪ੍ਰਭ ਕੀਜੈ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਾਨ, ਹਮ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਾਂਹਿਗੇ॥
ਹਉ ਤੁਮਰੀ ਕਰਉ ਨਿਤ ਆਸ,
ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਕਬ ਗਲਿ ਲਾਵਾਂਹਿਗੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਮੁਗਧ ਇਆਨ, ਪਿਤਾ ਸਮਝਾਵਾਂਹਿਗੇ॥
ਸੁਤੁ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭੂਲਿ ਬਿਗਾਰਿ, ਜਗਤ ਪਿਤ ਭਾਵਾਂਹਿਗੇ॥੧॥

ਜੋ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਤੁਮ ਦੇਹੁ, ਸੋਈ ਹਮ ਪਾਵਾਂਹਿਗੇ॥
ਮੋਹਿ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਠਉਰ, ਜਿਸ ਪਹਿ ਹਮ ਜਾਵਾਂਹਿਗੇ॥੨॥

ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਵਹਿ ਭਗਤ, ਤਿਨਾਂ ਹਰਿ ਭਾਵਾਂਹਿਗੇ॥
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ, ਜੋਤਿ ਰਲਿ ਜਾਵਾਂਹਿਗੇ॥੩॥

ਹਰਿ ਆਪੇ ਹੋਇ ਕਿਰਪਾਲ, ਆਪਿ ਲਿਵ ਲਾਵਾਂਹਿਗੇ॥
ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਸਰਨਿ ਦੁਆਰਿ, ਹਰਿ ਲਾਜ ਰਖਾਵਾਂਹਿਗੇ॥੪॥੬॥

ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲੁ—ਕਹਿਰਵਾ ਤਾਲ

1 2 3 4 5 6 7 8 1 2 3 4 5 6 7 8

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਤਵੀਂ ਮਾਤਰਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਹੈ

ਸ	- - -	ਨੀ ਸ ਰੇ ਸ	ਨੀ - - -
ਕੀ	ਠ ਜੈ ਠ	ਕਿ ਰ ਪਾ ਨਿ	ਧਾ ਠ ਠ ਠ
X		0	X

ਰੇ	ਗ ਮ ਗ	ਰੇ - ਸ ਨੀ	ਸ - - -
ਹ	ਰਿ ਗੁ ਨ	ਗਾ ਠ ਵ ਹਿ	ਗੇ ਠ ਠ ਠ
X		0	X

ਮ	ਪ - -	ਰੇ ਪ ਮ ਗ	ਰੇ - - -
ਤੁ	ਮ ਰੀ ਕ	ਰੰ ਉ ਨਿ ਤ	ਆ ਠ ਠ ਸ
X		0	X

ਗ	ਮ - ਗ	ਰੇ ਗ ਰੇ -	ਸ - - -
ਕ	ਬ ਗ ਲਿ	ਲਾ ਠ ਵ ਹਿ	ਗੇ ਠ ਠ ਠ
X		0	X

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ - -	ਪ ਧ ਨੀ ਧ	ਪ - - ਧ
ਬਾ	ਠ ਰਿ ਕ	ਮੁ ਗ ਧ ਇ	ਆ ਠ ਠ ਨ
X		0	X

ਮ	ਪ - ਮ	ਗ ਰੇ ਗ ਰੇ	ਸ - - -
ਤਾ	ਠ ਸ ਮ	ਝਾ ਠ ਵ ਹਿ	ਗੇ ਠ ਠ ਠ
X		0	X

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾਸ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

Composition in Bilaavul Raag
Kaliaan Mehulaa 4 (1321)

Prubh Keejai Kirupaa nidhaan, Hum har gun gaavehugae.
Ho thumree Kuro nith aas,
Prubh mohi Kub gal laavehigae.

Hum baarik mugudh eiaan, Pithaa sumujhaavehigae.
Suth Khin Khin bhool bigaar, Juguth pith bhaavehigae.

Jo har suaamee thum dhachu, Soee hum paavehigae.
Mohi dhoojee naahie thour, Jis pehi hum Jaavehigae

Jo har bhaavehi bhuguth, Thinaa har bhaavehigae.
Jothee Joth milaae, Joth ral Jaavehigae.

Har aapae hoe kirupaal, aap liv laavehigae.
Jun naanuk Suran dhuaar, har laaj rukhaavehigae.

Raag Bilaavul-kehravaa taal

1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
														PA Pru	PA bh
SA	-	-	-	NI	SA	RE	SA	NI	-	-	-	NI	-	-	SA
<u>Kee</u>	s	<u>Jai</u>	s	<u>Ki</u>	<u>ru</u>	<u>paa</u>	<u>ni</u>	<u>dhaa</u>	s	s	s	<u>n</u>	s	<u>hu</u>	m
X				0				X				0			
RE	GA	MA	GA	RE	-	SA	NI	SA	-	-	-	SA	-	GA	-
<u>Ha</u>	r	<u>gu</u>	n	<u>gaa</u>	s	<u>ve</u>	<u>hi</u>	<u>gae</u>	s	s	s	<u>s</u>	s	H	o
X				0				X				0			
MA	PA	-	-	RE	PA	MA	GA	RE	-	-	-	RE	-	-	GA
<u>thy</u>	m	<u>ree</u>	<u>ku</u>	r	o	<u>ni</u>	<u>th</u>	<u>aa</u>	s	s	s	<u>Pru</u>	th	<u>mo</u>	<u>hi</u>
X				0				X				0			
GA	MA	-	GA	RE	GA	RE	-	SA	-	-	-	SA	-	GA	-
<u>ku</u>	b	<u>ga</u>	l	<u>laa</u>	s	<u>ve</u>	<u>hi</u>	<u>gae</u>	s	s	s	<u>s</u>	s	<u>hu</u>	m
X				0				X				0			

Antra

MA	PA	-	-	PA	DHA	NI	DHA	PA	-	-	DHA	MA	PA	GA	-
<u>Baa</u>	s	<u>ri</u>	k	<u>mu</u>	<u>gu</u>	<u>dh</u>	<u>ei</u>	<u>aa</u>	s	s	n	<u>s</u>	s	s	<u>pi</u>
X				0				X				0			
MA	PA	-	MA	GA	RE	GA	RE	SA	-	-	-	SA	-	PA	-
<u>thaa</u>	s	<u>su</u>	<u>mu</u>	<u>Jaa</u>	s	<u>ve</u>	<u>hi</u>	<u>gae</u>	s	s	s	<u>s</u>	s	<u>Pru</u>	<u>bh</u>
X				0				X				0			

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ (੮੦੯)

ਰਾਖਹੁ ਅਪਨੀ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭ, ਮੋਹਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੇ॥
ਸੇਵਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਨਉ, ਨੀਚੁ ਮੂਰਖਾਰੇ॥੧॥

ਮਾਨੁ ਕਰਉ ਤੁਧ ਉਪਰੇ, ਮੇਰੇ ਪੀਤਮ ਪਿਆਰੇ॥
ਹਮ ਅਪਰਾਧੀ ਸਦ ਭੁਲਤੇ, ਤੁਮ ਬਖਸ਼ਨਹਾਰੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਮ ਅਵਗਨ ਕਰਹ ਅਸੰਖ ਨੀਤਿ ਤੁਮ ਨਿਰਗੁਨ ਦਾਤਾਰੇ॥
ਦਾਸੀ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਆਗਿ, ਏ ਕਰਮ ਹਮਾਰੇ॥੨॥

ਤੁਮ ਦੇਵਹੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਦਇਆ ਧਾਰਿ, ਹਮ ਅਕਿਰਤਘਨਾਰੇ॥
ਲਾਗਿ ਪਰੇ ਤੇਰੇ ਦਾਨ ਸਿਉ, ਨਹ ਚਿਤਿ ਖਸਮਾਰੇ॥੩॥

ਤੁਝ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ, ਭਵ ਕਾਟਨ ਹਾਰੇ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਦਇਆਲ ਗੁਰ, ਲੇਹੁ ਮੁਗਧ ਉਧਾਰੇ॥੪॥੪॥੩੪॥

ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲੁ—ਕਹਿਰਵਾ ਤਾਲ

1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸ	-	ਨੀਸ	ਰੇਸ	ਨੀ	-	-	-	ਰੇਗ	ਮਗ	ਰੇਰੇ	ਸਨੀ	ਸ	-	-	ਗ
ਮਾ	ਨਕ	ਰਉ	ਤੁਧ	ਉ	ੜੁ	ਰੇ	ੜ	ਮੇੜ	ਰੇੜ	ਪ੍ਰੀੜ	ਤਮ	ਪਿਆ	ੜ	ਰੇ	ਹਮ
X				0				X				0			

ਮ	ਪ	ਪਧ	ਨੀਧ	ਪ	-	ਮੁਪ	ਗ	ਮਮ	ਗਰੇ	ਗਗ	ਰੇਸ	ਗਰੇ	ਸਨੀ	ਸਸ	ਗ
ਅਪ	ਰਾ	ਧੀੜ	ਸਦ	ਭ	ਲ	ਤੇੜ	ੜ	ਤੁੜ	ਮੜ	ਬਖ	ਸਨ	ਗਾੜ	ੜੜੇੜ	ਰਾਖ	ਹੁ
X				0				X				0			

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਪਧ	ਨੀਧ	ਪ	-	ਮੁਪ	ਗ	ਮਮ	ਗਰੇ	ਗਗ	ਰੇਸ	ਗਰੇ	ਸਨੀ	ਸ-ਸ-	ਸ-
ਅਪ	ਨੀ	ਸਰ	ਣਿੜ	ਪੁੜ	ੜੜ	ਭੜ	ਮੇੜ	ਹਿੜ	ਕਿਰ	ਪਾੜ	ਧਾੜ	ੜੜ	ਰੇੜ	ੜੜ	
X				0				X				0			

ਸ	-	ਨੀਸ	ਰੇਸ	ਨੀ	-	-	-	ਰੇਗ	ਮਗ	ਰੇਰੇ	ਸਨੀ	ਸ	-	-	-
ਮਾ	ਨਕ	ਰਉ	ਤੁਧ	ਉ	ੜੁ	ਰੇ	ੜ	ਮੇੜ	ਰੇੜ	ਪ੍ਰੀੜ	ਤਮ	ਪਿਆ	ੜ	ਰੇ	ੜ
X				0				X				0			

Bilaavul Mehulaa 5 (809)

Raakhu apunee suran prubh mohi Kirupaa dhaarae
sevaa kushoo n jaanoo neech moorukhaarae

Maan kuro thudh oppurae maerae preethum piaarae
Hum apuraadhee Sudh bhooluthae thumu bukhusunehaarae

Hum avugun kureh asunkh neeth thum nirgun dhaathaarae.
Dhaasee sungath prubhoo thiaag eae kurum humaarae

Thum dhaevuhu Subh Kish dhaeiaa dhaar hum akiruthghunaarae.
Laag purae thaerae dhan sio neh chith Khusumaarae.

Thujh thae baahar Kish nehee bhuv Kaattunehaarae.
Kuhu naanuk suran dhaeiaal gur, laehu mugudh oudhaarae

4.4.34.

Raag Bilaavul—Kehruvaa Taal

1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8		
SA	.	NISA	RESA		NI	.	.	.	REGA	MAGA	RE-	SANI		SA	.	.	GA
Maa	n.ku	ro	thudh		oo	pu	rae	s	mae	rae	pree	thum		Piaa	s	rae	hun
X					0				X					0			

MA	PA	PADHA	NIDHA		PA	.	MAPA	GA		MA-	GARE	GA-	RESA		GARE	SANI	SA-GA
apu	raa	dhee	sudh		bhoo	lu	thae	s		thu	ms	bukhu	sune		haa	s	rae Raakhu
X					0					X					0		

Antra

MA	PA	PADHA	NIDHA		PA	PA	MAPA	GA		MA-	GHRE	GA-	RESA		GARE	SANI	SA-SA-
Apu	nee	sura	n		Pru	s	s	bh		mo	hi	Kiru	paa		dhaa	s	rae s
X					0					X					0		

SA	.	NISA	RESA		NI	.	.	.	REGA	MAGA	RE-	SANI		SA	.	.	.
Maa	n.ku	ro	thudh		oo	pu	rae	s	mae	rae	pree	thum		Piaa	s	rae	s
X					0				X					0			

ਸਾਰੰਗ
ਰਾਗੁ ਬਿੰਦਰਾਬਨੀ ਸਾਰੰਗ

ਇਸ ਰਾਗੁ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸਵਰ ਸੁਧ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਗ ਅਤੇ ਧ ਵਰਜਿਤ ਹਨ।

ਜਾਤੀ	:	ਔਤਵ
ਥਾਟ	:	ਕਾਫੀ
ਵਾਦੀ	:	ਰੇ
ਸਮਵਾਦੀ	:	ਪ
ਸਮਾਂ	:	ਦੁਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ	:	ਸ ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ ਸਂ
ਅਵਰੋਹ	:	ਸਂ ਨੀ ਪ ਮ ਰੇ ਨੀ ਸ॥
ਪਕੜ	:	ਨੀ ਸ ਰੇ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਮ ਰੇ, ਸ

ਛੰਤੂ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ (੨੦੩)

ਸੁਣਿ ਯਾਰ ਹਮਾਰੇ ਸਜਣ,
ਇਕ ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀਆ॥

ਤਿਸ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਪਿਆਰੇ,
ਹਉ ਫਿਰਉ ਖੋਜੰਤੀਆ॥

ਤਿਸੁ ਦਸਿ ਪਿਆਰੇ, ਸਿਰੁ ਧਰੀ ਉਤਾਰੇ,
ਇਕ ਭੋਰੀ ਦਰਸਨੁ ਦੀਜੈ॥

ਨੈਨ ਹਮਾਰੇ ਪ੍ਰਿਅ ਰੰਗ ਰੰਗਾਰੇ,
ਇਕ ਤਿਲੁ ਭੀ ਨ ਧੀਰੀਜੈ॥

ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਮਨੁ ਲੀਨਾ, ਜਿਉ ਜਲ ਮੀਨਾ,
ਚਾੜਿਕ ਜਿਵੈਂ ਤਿਸੰਤੀਆ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ,
ਸਗਲੀ ਤਿਖਾ ਬੁਝੰਤੀਆ॥੧॥

ਰਾਗ ਬਿੰਦਰਾਬਨੀ ਸਾਰੰਗ—ਕਹਿਰਵਾ ਤਾਲ

1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
														ਪੁ	ਪੁ
														ਸੁ	ਣਿ
ਸ	-	-	-	ਸ	-	ਰੇ	ਸ	ਨੀ	ਸ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	-	-	-
ਯਾ	ਠ	ਰ	ਹ	ਮਾ	ਠ	ਰੇ	ਠ	ਸ	ਜ	ਣ	ਠ	ਠ	ਠ	ਇ	ਕੇ
X				0				X				0			
ਸ	ਨੀ	-	-	ਸ	-	ਰੇ	-	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	-	ਸ	ਸ	ਰੇ	ਮ
ਕ	ਠ	ਰ	ਉ	ਬੇ	ਠ	ਠ	ਠ	ਨੰ	ਠ	ਠ	ਤੀ	ਆ	ਠ	ਤਿ	ਸ
X				0				X				0			

ਅੰਤਰਾ

ਪ	-	-	-	ਪ	-	ਮ	ਰੇ	ਮ	-	-	-	ਮ	-	ਰੇ	ਸ
ਮੋ	ਠ	ਹ	ਨ	ਲਾ	ਠ	ਲ	ਪਿ	ਆ	ਠ	ਠ	ਠ	ਰੇ	ਠ	ਹ	ਉ
X				0				X				0			
ਨੀ	-	-	-	ਸ	-	ਰੇ	-	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	-	ਸ	-	ਪੁ	ਪੁ
ਫਿ	ਰ	ਉ	ਠ	ਖੋ	ਠ	ਠ	ਠ	ਜੰ	ਠ	ਠ	ਤੀ	ਆ	ਠ	ਸੁ	ਣਿ
X				0				X				0			

Shunth (703)

Sun yaar humarae Sujun
eik Kuro baenuntheea.

This mohun laal piaarae
ho firo Khojuntheea.

This dhas piaarae Sir dhuree outharae
eik bhoree dhurusundheejai.

Nain humarae pria rung rungaa rae
eik thil bhee naa dheereejai.

Prubh sio mun leenaa Jio Jul meenaa.
Chaathrik Jivai thisun theea.

Jun naanuk gur pooraa paeiaa
Sugulee thikhaa bujhuntheea. 1.

Raag Bindra bani Sarang—Kehruvaa Taal

1 2 3 4 5 6 7 8 1 2 3 4 5 6 7 8

PA PA
Su n

SA - - -	SA - RE SA	NI SA MA RE	RE - - -
Yaa s r hu	maa s s rae	su ju n s	s s ie k
X	0	X	0

SA NI - -	SA - RE -	RE MA RE -	SA - RE MA
Ku s r o	bae s s s	nun s s	thee aa s thi s
X	0	X	0

Antra

PA - - -	PA - MA RE	MA - - -	MA - RE SA
Mo s hu n	laa s l pi	aa s s s	rae s ho s
X	0	X	0

NI - - -	SA - RE -	RE MA RE -	SA - PA -
Fi ro s s	kho s s s	Jun s s	thee aa s su n
X	0	X	0

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ (੧੨੧੩)

ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੋ ਇਤ ਉਤ ਸਦਾ ਸਹਾਈ॥
ਮਨ ਮੋਹਨੁ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਕੋ ਪਿਆਰੋ।
ਕਵਨ ਕਹਾ ਗੁਨ ਗਾਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਖੇਲਿ ਖਿਲਾਇ, ਲਾਡ ਲਡਾਵੈ
ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਨਦਾਈ॥
ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਬਾਰਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ
ਜੈਸੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾਈ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਬਿਨ ਨਿਮਖ ਨਹੀ ਰਹਿ ਸਕੀਐ
ਬਿਸਰਿ ਨ ਕਬਹੂ ਜਾਈ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਸੰਗਤਿ ਤੇ
ਮਗਨ ਭਏ ਲਿਵ ਲਾਈ॥੨॥੨੫॥੪੮॥

ਰਾਗ ਬਿੰਦਰਾਬਨੀ ਸਾਰੰਗ—ਕਹਿਰਵਾ ਤਾਲ

1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸ	-	ਰੇ	ਨੀ	ਸ	-	ਰੇ	-	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਨੀ	ਸ	-	-	-
ਪ੍ਰ	ਭ	ਮੇ	ਰੋ	ਇ	ਤ	ਉ	ਤ	ਸ	ਦਾ	ਸ	ਸ	ਹਾ	ਸ	ਈ	ਸ
X				0				X				0			
.ਨੀ	.ਨੀ	ਸ	ਰੇ	ਰੇਮ	ਰੇਸ	ਸ	-	ਨੀ	-	ਸ	ਰੇ	ਰੇਮ	ਰੇਸ	ਸ	-
ਮਨ	ਮੋ	ਹਨ	ਮੇਰੇ	ਜੀਅ	ਕੋਂ	ਪਿਆ	ਰੋ	ਕਵ	ਨ,ਕ	ਹਾ	ਗੁਨ	ਗਾ	ਸ	ਈ	ਸ
X				0				X				0			

ਅੰਤਰਾ

ਮ	-	ਰੇ	-	ਮ	-	ਰੇ	-	.ਨੀ	-	ਸ	ਰੇ	ਰੇਮ	ਰੇਸ	ਸ	-
ਖੇ	ਲਿ,ਖਿ	ਲਾ	ਇ	ਲਾ	ਡ,ਲ	ਡਾ	ਵੈ	ਸਦਾ	ਸੁ	ਦਾ	ਅਨ	ਦਾ	ਸ	ਈ	ਸ
X				0				X				0			
ਨੀ	-	ਸ	ਰੇ	ਰੇਮ	ਰੇਸ	ਸ	-	ਨੀ	-	ਸ	ਰੇ	ਰੇਮ	ਰੇਸ	ਸ	-
ਸਦਾ	ਸੁ	ਦਾ	ਅਨ	ਦਾ	ਸ	ਈ	ਸ	ਸਦਾ	ਸੁ	ਦਾ	ਅਨ	ਦਾ	ਸ	ਈ	ਸ
X				0				X				0			

Saarug mehulaa 5 (1213)

Prubh maero eith outh Sudhaa Schaaee.
Munumohan maerae Jee Ko piaaro
Kuvun Kehaa gun gaace.

Khael Kholaae laad laaddaaai
Sudhaa Sudhaa anudhaace.
Prathipaalai baarik Kee niaace.
Jai sae maath pithaace.

this bin nimukh nehee rehi sukeesai
bisar n Kubehoo Jaace.
Kuhu naanuk mil Sunthu Sungath thae
mugun bheae liv laace.

Raag Saarang—Kehruvaa Taal

1 2 3 4 5 6 7 8 1 2 3 4 5 6 7 8

SA	SA	RE	NI	SA	-	RE	-	RE	MA	RE	NI	SA	-	-	-
<u>Pru</u>	<u>bb</u>	<u>mae</u>	<u>ro</u>	<u>ei</u>		<u>th</u>	<u>ou</u>	<u>th</u>	<u>su</u>	<u>dh</u>	<u>aa</u>	<u>se</u>	<u>haa</u>	s	<u>ee</u> s
X				0					X				0		

NI	NI	SA	RE	REMA	RESA	SA	SA	NI	NI	SA	RE	REMA	RESA	SA	SA
<u>munu</u>	<u>Moh</u>	<u>un</u>	<u>mae</u> <u>rae</u>	<u>Jea</u>	<u>Ko</u>	<u>piaa</u>	<u>ro</u>	<u>kuvu</u>	<u>n.ke</u>	<u>haa</u>	<u>gun</u>	<u>gaa</u>	s	<u>ee</u> s	
X				0				X				0			

Antra

MA	MA	RE	RE	MA	MA	RE	RE	NI	NI	SA	RE	REMA	RESA	SA	-
<u>Khae</u>	<u>Ikhi</u>	<u>la</u>	<u>ae</u>	<u>laa</u>	<u>dd</u>	<u>Jaa</u>	<u>ddaa</u>	<u>vai</u>	<u>Sudha</u>	<u>su</u>	<u>dhaa</u>	<u>anu</u>	<u>dhaa</u>	s	<u>ee</u> s
X				0					X				0		

NI	NI	SA	RE	REMA	RESA	SA	-	NI	NI	SA	RE	REMA	RESA	SA	-
<u>Sudha</u>	<u>su</u>	<u>dhaa</u>	<u>anu</u>	<u>dhaa</u>	s	<u>ee</u>	s	<u>sudha</u>	<u>su</u>	<u>dhaa</u>	<u>anu</u>	<u>dhaa</u>	s	<u>ee</u> s	
X				0				X				0			

ਰਾਗ ਟੋਡੀ

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਤੋੜੀ ਜਾਂ ਮੀਆਂ ਕੀ ਤੋੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤੋੜੀ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਥਾਟ ਹੈ।

ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਰੇ, ਗੁ, ਧੁ ਕੌਮਲ ਅਤੇ ਮੇ ਤੀਵਰ ਸੁਰ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਧ ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਪ ਵਰਜਿਤ ਹੈ।

- ਥਾਟ : ਤੋੜੀ
ਜਾਤੀ : ਸੰਪੂਰਨ
ਵਾਦੀ : ਧ
ਸਮਵਾਦੀ : ਗ
ਸਮਾਂ : ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ : ਸ ਰੇ ਗੁ, ਮੇ ਧੁ ਪ; ਮੇ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ॥
ਅਵਰੋਹ : ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ ਮੇ ਗੁ ਰੇ ਸ॥
ਪਕੜ : .ਧੁ .ਨੀ ਸ, ਰੇ ਗੁ, ਰੇ ਸ, ਮੇ ਗੁਰੇ, ਗੁਰੇ ਸ॥

ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ (੭੧੪)

ਤੀਨੇ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰਣਹਾਰਾ,
ਦੁਖ ਹੰਤਾ ਸੁਖ ਰਾਸਿ
ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨਿ ਧਿਆਉ॥
ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰ ਪਿਤ ਬਾਤ ਹੰਤਾ,
ਅਉਖਧੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਉ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੀਨੇ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰਣਹਾਰਾ,
ਦੁਖ ਹੰਤਾ ਸੁਖ ਰਾਸਿ॥
ਤਾਂ ਕਉ ਬਿਘਨੁ ਨ ਕੋਉ ਲਾਗੈ,
ਜਾਂ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ॥੧॥

ਸੰਤ ਪਰਸਾਦਿ ਬੈਦ ਨਾਰਾਇਣ,
ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭ ਏਕ॥
ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਪੂਰਨ ਸੁਖਦਾਤਾ,
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕ॥੨॥੮॥੧੩॥

ਰਾਗ ਟੋਡੀ (ਮੀਆਂ ਕੀ ਤੋੜੀ)—ਤਿੰਨ ਤਾਲ

9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਪੁ	-	ਨੀ	-	ਸ	-	-	-	ਗੁ	-	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	-	ਸ	ਸ
ਤੀ	ਠ	ਨੇ	ਠ	ਤਾ	ਠ	ਖ	ਨਿ	ਵਾ	ਠ	ਰ	ਣ	ਹਾ	ਠ	ਰਾ	ਠ
0				3				X				2			

ਪੁ	-	ਨੀ	-	ਸ	-	-	-	ਗੁ	-	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	-	ਸ	-
ਦੁ	ਖ	ਹੰ	ਠ	ਤਾ	ਠ	ਸੁ	ਖ	ਰਾ	ਠ	ਠ	ਠ	ਸਿ	ਠ	ਠ	ਠ
0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

ਮੇ	-	-	-	ਪੁ	-	ਮੇ	ਪੁ	ਸਾਂ	-	-	-	ਰੇਂ	ਸਾਂ	-	-
ਤਾਂ	ਠ	ਕ	ਉ	ਬਿ	ਘ	ਨੁ	ਨ	ਕੋ	ਊ	ਠ	ਠ	ਲਾ	ਠ	ਗੈ	ਠ
0				3				X				2			

ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪੁ	ਪ	-	-	-	ਮੇ	ਪੁ	ਮੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਸ
ਜਾਂ	ਠ	ਕੀ	ਠ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਆ	ਠ	ਗੈ	ਠ	ਅ	ਰ	ਦਾ	ਠ	ਸਿ	ਠ
0				3				X				2			

Todee mehulaa 5 (714)

Theenae thaap nivaarun haaraa
dhukh hunthaa Sukh raas.
Har Kae churun Kumal man dhiaao.
Kaat Kuthaar pith baath hunthaa,
Aoukhudh har ko naao.

Theenae thaap nivaarun haaraa
dhukh hunthaa Sukh raas.
Thaa ko bighun n Ko oo laagai
Jaa Kee prubh aagai arudhaas.

Sunth prusaadh baid naaraarein,
Kurun Kaarun prubh caek.
Baal budh poorun Sukh dhaathaa
naanuk har har ttaek.

Raag T Toddee (Meeaa Kee ttoddee)—Teen Taal

9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
DHA -	NI -			SA -	-	-	-	GA -	RE	GA	RE	-	SA -		
<u>thee</u>	S <u>nae</u>	S		<u>thaa</u>	S	p	<u>ni</u>	<u>vaa</u>	S	<u>ru</u>	<u>ne</u>	<u>haa</u>	S	<u>raa</u>	S
0				3				X				2			

DHA -	NI -			SA -	-	-	-	GA -	RE	GA	RE	-	SA -		
<u>Dhu</u>	<u>Kh</u>	<u>hun</u>	S	<u>thaa</u>	S	<u>su</u>	<u>kh</u>	<u>Raa</u>	S	S	S	S	S	S	S
0				3				X			2				

Antra

MA -	-	-	-	DHA -	MA	DHA	SA -	-	-	-	RE	SA -	-		
<u>thaa</u>	S	<u>Ko</u>	S	<u>bi</u>	<u>gun</u>	n n	<u>Ko</u>	oo	S	S	<u>laa</u>	S	<u>gai</u>	S	
0				3			X				2				

NI	SA	NI	DHA	PA	-	-	-	MA	DHA	MA	GA	RE	GA	RE	SA
<u>Jaa</u>	S	<u>Kee</u>	S	<u>pru</u>	<u>bh</u>	<u>aa</u>	S	<u>gai</u>	S	a	<u>ru</u>	<u>dhaa</u>	S	S	S
0				3				X				2			

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ (੧੯੩)

ਗੁਰ ਜੀ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਉ॥
ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ॥੧॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਗੁਰਦੇਵ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲਾਗਉ ਤੇਰੀ ਸੇਵ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਉਰਧਾਰੀ॥
ਮਨ ਤਨ ਧਨ ਗੁਰ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੀ॥੨॥

ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣੁ॥
ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਜਾਣੁ॥੩॥

ਸੰਤ ਪੂਰਿ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਭੇਟਤ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਗੀ॥੪॥੨੦॥੧੩੯॥

ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਕੀ ਤੋੜੀ—ਤਿੰਨ ਤਾਲ

9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਗੁ	ਰੇ	ਸ	ਨੀ	ਸ	-	ਰੇ	ਗੁ	ਮੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਰੇ	ਸ	-	-	-
ਗੁ	ਰ	ਜੀ	ਕੇ	ਦ	ਰ	ਸ਼	ਨ	ਕ	ਉ	ਬ	ਲਿ	ਜਾ	ਠ	ਉ	ਠ
0				3				X				2			
ਗੁ	ਰੇ	ਸ	ਨੀ	ਸ	-	ਰੇ	ਗੁ	ਮੇ	ਗੁ	ਰੇ	-	ਸ	-	-	-
ਜ	ਪਿ	ਜ	ਪਿ	ਜੀ	ਠ	ਵਾਂ	ਠ	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਨਾ	ਠ	ਉ	ਠ
0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

ਮੇ	-	-	-	ਧੁ	-	ਮੇ	ਧੁ	ਸਾਂ	-	-	-	ਰੇਂ	ਗੁੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
ਪਾ	ਠ	ਰ	ਬੁ	ਹ	ਮ	ਪੂ	ਠ	ਰ	ਨ	ਗੁ	ਰ	ਦੇ	ਠ	ਵ	ਠ
0				3				X				2			
ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	-	-	-	ਮੇ	ਧੁ	ਮੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਸ
ਕ	ਰਿ	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	ਠ	ਲਾ	ਠ	ਗ	ਉ	ਤੇ	ਰੀ	ਸੇ	ਠ	ਵ	ਠ
0				3				X				2			

Gourree mehulaa 5 (193)

Gur Jee Kae dhurusun Ko bal Jaao.
Jap Jap Jeevaa Sathigur naao.

Paarubrehum Poorun guru dhaeo.
Kar Kirupaa laago thaeree saev.

Churun Kumul hirudhai ourdhaaree.
mun thun dhun gur praan adhaaree.

Suful Junum hovai puruvaan.
Gur paarubrehum nikatt Kar Jaan.

Sunth dhoor paaeeai Vuddu bhaagee.
Naanuk gur bhaettuth har Sio liv laagee.—4/70/139

Raag Meeaa Kee ttoddee—Teen Taal

9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
GA	RE	SA	NI	SA	-	RE	GA	MA	GA	RE	-	SA	-	-	-
Gu	r	Jee	Kae	dhu	ru	su	n	k	o	ba	l	Jaa	S	o	S
0				3				X				2			
GA	RE	SA	NI	SA	-	RE	GA	MA	GA	RE	-	SA	-	-	-
Ja	p	Ja	p	Jee	S	Vaa	S	sa	thi	gu	r	naa	S	o	S
0				3				X				2			
MA	-	-	-	DHA	-	MA	DHA	SA	-	-	-	RE	GA	RE	SA
Paa	S	ru	bre	hu	m	poo	S	ru	n	gu	ru	dhae	S	v	S
0				3				X				2			
NI	SA	NI	DHA	PA	-	-	-	MA	DHA	MA	GA	RE	GA	RE	SA
Ka	r	Ki	ru	paa	S	laa	S	g	o	thae	ree	sae	S	v	S
0				3				X				2			

ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ

ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨੀ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਗ ਅਤੇ ਧ ਵਰਜਿਤ ਹੈ।
ਬਾਕੀ ਸਭ ਸਵਰ ਸੁਧ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਜਾਤੀ	: ਔੜਵ
ਬਾਟ	: ਕਾਫੀ
ਸਮਾਂ	: ਦੁਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ	: ਸ ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ ਸੰ
ਅਵਰੋਹ	: ਸੰ ਨੀ ਪ ਮ ਰੇ ਸ

ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ ੫ (੫੬੨)

ਧਨੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਜਿਤੁ ਦਰਸਨੁ ਕਰਣਾ॥
ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣਾ॥੧॥

ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ
ਮਨੁ ਜੀਵੈ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ਚਿਤੇਰੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਸਚੁ ਮੰਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ॥
ਸੀਤਲ ਪੁਰਖ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਜਾਣੀ॥੨॥

ਸਚੁ ਹੁਕਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸੀ
ਆਇ ਨ ਜਾਵੈ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭ ਅਬਿਨਾਸੀ॥੩॥

ਤੁਮ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾਸ ਹਮ ਦੀਨਾ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ਭਰਪੁਰਿ ਲੀਣਾ॥੪॥੨॥

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸ—ਤਿੰਨ ਤਾਲ

9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਰੇ	-	ਮ	ਪ	ਨੀ	-	ਪ	ਮ	ਨੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਨੀ	-	ਸ	-
ਧ	ੜ	ਨ	ਸੁ	ਵੇ	ਲਾ	ਜਿ	ਤੁ	ਦ	ਰ	ਸ	ਨੁ	ਕ	ਰ	ਣਾ	ੜ
0				3				X				2			
ਨੀ	ਪ	ਨੀ	-	ਸ	-	-	-	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਨੀ	ਸ	-
ਹਾਂ	ਉ	ਬ	ਲਿ	ਹਾ	ੜ	ਰੀ	ੜ	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਚ	ਰ	ਣਾ	ੜ
0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪ	-	-	-	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇ	ਨੀ	-	ਸਾਂ	-
ਜੀ	ਅ	ਕੇ	ੜ	ਦਾ	ੜ	ਤੇ	ੜ	ਪ੍ਰੀ	ਤੁਮੁ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਮੇ	ੜ	ਰੇ	ੜ
0				3				X				2			
ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਨੀ	-	ਸ	ਰੇ	ਨੀ	-	ਸ	-
ਮ	ਨੁ	ਜੀ	ੜ	ਵੈ	ੜ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਨਾ	ੜ	ਮੁ	ਚਿ	ਤੇ	ੜ	ਰੇ	ੜ
0				3				X				2			

Vuddehuns mehulaa 5 (562)

Dhun So Vaelaa Jith dhurusun Kurunaa.
Ho balihaaree Sathigur Churunaa.

Jeca Kae dhaathae preethum prubh maerae.
Mun Jeevai prubh naam chithaerae.

Such munthru thumaaraa amrith baanee.
Seethul purukh dhrisatt Sujaanee.

Such hukum thumaaraa thukhath nivaasee.
Aae n Jaavai maeraa prubh abinaasee.

thum mihuruvaan dhaas hum dheenaa.
Naanuk Saahib bhurpur leenaa. 4/2

Raag Vuddehuns—Teen Taal

9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
RE -	MA PA	NI -	PA MA	NI PA	MA RE	NI NI SA -									
<u>Dhu</u> S	n so	<u>vae</u>	<u>laa</u>	<u>Ji</u>	<u>th</u>	<u>dhu</u>	<u>ru</u>	<u>su</u>	n	<u>Ku</u>	<u>ru</u>	<u>naa</u>	S		
0		3				X				2					
NI PA	NI -	SA -	-	-	-	RE MA PA MA	RE NI SA -								
H o	<u>ba</u>	<u>li</u>	<u>haa</u>	S	<u>ree</u>	S	<u>Sa</u>	<u>thi</u>	<u>gu</u>	r	<u>Chu</u>	<u>ru</u>	<u>naa</u>	S	
0			3				X				2				

Antra

RE MA PA NI	PA -	-	-	PA NI SA RE	NI -	SA -									
<u>Jee</u> a	<u>Kae</u> S	<u>dhaa</u> S	<u>thae</u> S	<u>pree</u>	<u>thum</u>	<u>Pru</u>	<u>bh</u>	<u>mae</u>	S	<u>rae</u>	S				
0		3		X				2							
NI SA NI PA	MA PA MA RE	NI -	SA RE	NI -	SA -										
<u>Mu</u> n	<u>Jee</u> S	<u>Vai</u> S	<u>Pru</u>	<u>bh</u>	<u>naa</u>	S	m	<u>chi</u>	<u>thae</u>	S	<u>rae</u>	S			
0		3			X				2						

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ

ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਧ ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਰੇ, ਅਤੇ ਧ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਤਾਰ ਸਪਤਕ ਵਿਚ ਰੇ ਵਕਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਜਾਤੀ	:	ਔੜਵ
ਥਾਟ	:	ਖਮਾਜ
ਵਾਦੀ	:	ਗ
ਸਮਵਾਦੀ	:	ਨੀ
ਸਮਾਂ	:	ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ	:	ਸ ਗ ਮ ਪ ਨੀ ਸਂ
ਅਵਰੋਹ	:	ਸਂ ਰੇਂ ਸੰਨੀ ਪ ਮ ਗ ਸ
ਪਕੜ	:	ਗ ਮ ਪ ਨੀ ਪ ਮ ਗ ਸ

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੩ (੭੨੧)

ਇਹ ਤਨੁ ਮਾਇਆ ਪਾਹਿਆ ਪਿਆਰੇ, ਲੀਤੜਾ ਲਬਿ ਰੰਗਾਏ॥
ਮੇਰੈ ਕੰਤ ਨ ਭਾਵੈ ਚੋਲੜਾ ਪਿਆਰੇ, ਕਿਉ ਧਨ ਸੇਜੈ ਜਾਇ॥੧॥

ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੈ ਜਾਉ ਮਿਹਰਵਾਨਾ, ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੈ ਜਾਉ॥
ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੈ ਜਾਉ ਤਿਨਾਂ ਕੈ, ਲੈਨਿ ਜੋ ਤੇਰਾ ਨਾਉ॥
ਲੈਨਿ ਜੋ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਤਿਨਾ ਕੈ ਹਉ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨੈ ਜਾਉ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਾਇਆਂ ਰੰਛਣਿ ਜੇ ਥੀਐ ਪਿਆਰੇ, ਪਾਈਐ ਨਾਉ ਮਜੀਠ॥
ਰੰਛਣ ਵਾਲਾ ਜੇ ਰੰਛੈ ਸਾਹਿਬ, ਐਸਾ ਰੰਗ ਨ ਡੀਠ॥੨॥

ਜਿਨ ਕੇ ਚੋਲੇ ਰਤੜੇ ਪਿਆਰੇ ਕੰਤ ਤਿਨਾਂ ਕੈ ਪਾਸਿ॥
ਧੂੜਿ ਤਿਨਾ ਕੀ ਜੇ ਮਿਲੈ ਜੀ, ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ॥੩॥

ਆਪੇ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਰੰਗੇ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ॥
ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਕੰਤੈ ਭਾਵੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਵੇਇ॥੧॥੩॥

ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ—ਰੂਪਕ ਤਾਲ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸ	ਗ	ਗ	ਗਮ	ਗਮ	ਪ	ਪ	ਗ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸ
ਹੁੰਉ	ਕੁ	ਰ	ਬਾੜ	ੜ	ਨੈ	ੜ	ਜਾਂ	ਉ	ਮਿਹਰ	ਵਾ	ੜ	ਨਾ	ੜ
X			2		3		X			2		3	
ਸ	ਗ	ਗ	ਗਮ	ਗਮ	ਪ	ਪ	ਮ	-	-	ਗ	-	ਸ	-
ਹੁੰਉ	ਕੁ	ਰ	ਬਾੜ	ੜ	ਨੈ	ੜ	ਜਾਂ	ੜ	ੜ	ਉ	ੜ	ੜ	ੜ
X			2		3		X			2		3	

ਅੰਤਰਾ

ਗ	-	ਗਮ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	-	-	ਨੀਸਾਂ	ਰੋਂਸਾਂ	ਨੀ	ਪ
ਹੁੰਉ	ਕੁ	ਰੁੜ	ਬਾ	ੜ	ਨੈ	ੜ	ਜਾਂ	ਉ	ਤਿ	ਨਾੜ	ੜ	ਕੈੜ	ੜ
X			2		3		X			2		3	
ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੋਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	-	-	ਨੀਸਾਂ	ਰੋਂਸਾਂ	ਨੀਪ	ਮਗ
ਲੈ	ਣ	ਜੋ	ਤੇ	ੜ	ਰਾ	ੜ	ਨਾ	ੜ	ੜ	ਉੜ	ੜ	ੜ	ੜ
X			2		3		X			2		3	

Thilung mehulaa 1 ghar 3

Ik ounkaar Sathigur prusaadh

Eihu thun maaciaa paahiaa piaarae,
leethuraa lab rungaaceae.
Maerai Kūnth n bhaavai cholurraa piaarae,
Kio dhun Saejai Jaaceae

Huno Kurubaanai Jaao mihuruvaanaa
Huno Kurubaanai Jaao.
Huno Kurubaanai Jaao thinaa Kai,
lain Jo thaeraa naao.
Lain Jo thaeraa naao thinaa Kai,
huno Sudh Kurubaanai Jaao

Kaaeiaa runngan Jae theeai piaarae
Paaeeai naao mujeeth.
Runngun Vaalaa Jae runngai Saahib,
aisaa rung n ddeeth.

Jin Kae cholae ruthurrae piaarae
Kunth thinaa Kai paas.
Dhoorr thinaa Kee Jac milai Jee,
Kuhu naanuk Kee arudhaas,

Aapae Saajae aapae rungae,
aapae nudhar Kuraec.
Naanuk Kaaman Kunthai bhaavai,
aapae hee raavace. 4/1/3

Raag thilung—Roopak Taal

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
SA	GA	GA	GAMA	GAMA	PA	PA	GA	MA	PA	GA	MA	GA	SA
<u>Hu</u> no	<u>Ku</u>	<u>ru</u>	<u>baa</u>	<u>SS</u>	<u>nai</u>	S	<u>Jaa</u>	o	<u>mihur</u>	<u>Vaa</u>	S	<u>naa</u>	S
X			2		3		X			2		3	
SA	GA	GA	GAMA	GAMA	PA	PA	MA	-	-	GA	-	SA	-
<u>Hu</u> no	<u>Ku</u>	<u>ru</u>	<u>baa</u>	S	<u>nai</u>	S	<u>Jaa</u>	S	S	o	S	S	S
X			2		3		X			2		3	

Antra

GA	GA	GAMA	PA	PA	NI	NI	SA	-	-	NISA	RESA	NI	PA
<u>Hu</u> no	<u>Ku</u>	<u>ru</u>	<u>baa</u>	S	<u>nai</u>	S	<u>Jaa</u>	o	<u>thi</u>	<u>naa</u>	S	<u>Kai</u>	S
X			2		3		X			2		3	
PA	NI	NI	SA	SA	RE	NI	SA	SA	SA	NISA	RESA	NIPA	MAGA
<u>La</u>	<u>in</u>	<u>Jo</u>	<u>thae</u>	S	<u>raa</u>	S	<u>naa</u>	S	S	o	S	S	S
X			2		3		X			2		3	